

TAJNA HASANAGINICE

STRUČNI PRIKAZ DJELA RUSMIRA
MAHMUTĆEHAJIĆA: „TAJNA HASANAGINICE“,
SARAJEVO, BUYBOOK, 2010.

1. Sadržaj djela

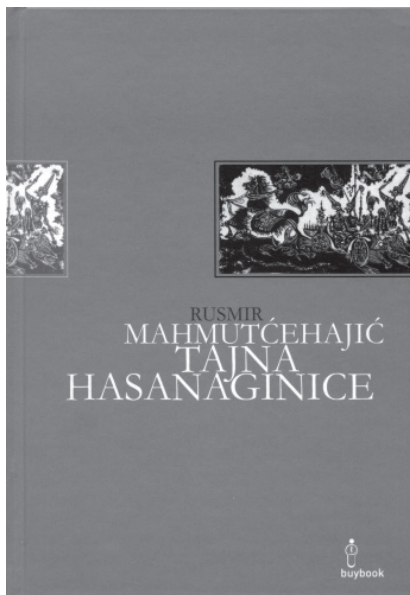
Izdavačka kuća „Buybook“ iz Sarajeva objavila je djelo pod naslovom: „Tajna Hasanaginice“. Opseg knjige je 177 stranica, umjetnički prilog na dvije stranice, osam kopija rukopisa u boji, Bilješke, Bibliografija i Kazalo.

Autor djela je prof. dr. Rusmir Mahmutćehajić, aktuelni predsjednik Međunarodnoga Foruma „Bosna“, bosanskohercegovački istraživač tradicionalnih duhovnih znanosti, pisac i političar. Do sada je objavio više od stotinu radova iz svoje uže specijalističke oblasti (elektrotehnika), te devetnaest knjiga autorske proze, kao i političkih i filozofskih eseja.

Pjesma „Hasanaginica“ poznata je i znanstvenim i širim krugovima kako Bosne i Hercegovine tako i Evrope i svijeta. Ipak, koncentrirajući se na većinu dosadašnjih napisanih komentara, čini se da je skoro niko nije pokušao protumačiti shodno samoj bosanskohercegovačkoj duhovnoj, naročito islamskoj, tradiciji: „*Žalostna pjesanca*“ je muslimanska pjesma, ali kazana i sačuvana u sredini u kojoj je islamstvo zadržano i potisnuto iza glasnoga govorenja i vidljivih oblika. Shvatanje njenog tava bivanja pretpostavlja nadlaženje svake zatvorenosti na putu uzlaženja prema najuzvišenijoj čovjekovoj mogućnosti. Ali, ona je prihvaćena u svijetu romantičarske zanesenosti dovoljnošću ljudskog razuma u određivanju i postizanju najuzvišenijeg cilja čovjekovog mišljenja i djelovanja.“ (str. 12.)

Shodno znanstvenoj praksi sve raširenijoj na Zapadu, za djelo nije urađena recenzija. Djelo je raspoređeno u pet poglavlja. Prvo poglavlje: „Sažetak traženja plemenite Hasanaginice“, nudi presjek cjelokupnoga djela, koncizno objašnjavajući i čitaoca dalje uvodeći u izuzetno duboku i veoma zanimljivu simboliku ličnosti i događaja pjesme, poentirajući da je njen sadržaj moguće razumijeti jedino pomoću „tradicijske teorije umjetnosti“, a: „u svakom drugom vidiku žalostna pjesma plemenite Hasanaginice i plemenita Hasanaginica žalostne pjesme izmiču razumskim uskraćenostima koje čovjeka priječe u gnozi kao znanju sebe Sobom.“ (str. 9.)

Drugo poglavlje: „Proslov“, uvodi nas u poptuno povijesnu pozadinu pjesme, pozivajući se na njeno prvo zapisivanje, ali

zaključujući da će sadržaj i sva simbolika „Hasnaginice“ u ovome djelu biti razmotrena kroz vidik perenijalne filozofije, što predstavlja prvi takav pokušaj.

Treće poglavlje: „*Ars sacra*“, otpočeto s dva kur'anska ajeta (22:38-41; i 28:57-58) kao svojevrsnim motivom, uvodi nas u značajnu simboliku pojmova „riječ“, „slovo“ i „jezik“, te nam približava značenje kategorija „Jastva“ i „svetoga“. Nadalje, ovo poglavlje dijeli se na daljnjih trinaest potpoglavlja: „Duh i pjesnikinja“, „Uzvisina i nizina“, „Razlučenost jastva“, „Lijepi“, „Stid“, „Vjerna ljubav“, „Hadžersko srce“, „Rastava“ (sa dodatnim poglavljem: „*Post scriptum*: Granica i stranci“), „Razaranje“, „Pojilo“, „Svatovi“, „Trinaest“, i „Oporuka“.

Četvrto poglavlje: „Zaslov“ nudi nam autorov zaključak cjelokupnoga eseja ponovno insistira na čitanju pjesme unutar tradicionalnih duhovnih okvira, završavajući: „*Žalostnu pjesancu* razložno je čitati ili slušati, te pamti i kazivati kao govor pjesnikinje nastao u muslimanskoj tradiciji. Kada se pođe od te mogućnosti, onda je to pjesma Hasanaginice o putu na kojem ništa od znakova u jastvu i obzorjima svijeta nema vrijednost ako ne vodi prema savršenosti kao najuzvišenijoj ljudskoj mogućnosti. Kada slušatelj, čitatelj, pamtitelj ili kazivatelj *Žalostne pjesance* sebe positovjeti s jastvom Hasanaginice kao izvorom pjesme, prolazit će putem ljudske ukupnosti, od privida do Zbilje, te od smrti do Života. Njegova uključenost u žalost je žrtvovanje jastva radi Jastva, a smrt – očišćenje od svega mimo Živog.“ (str. 128.)

2. Tehnička oprema izdanja

Djelo: „Tajna Hasanaginice“ objavljeno je u izdanju s tvrdim koricama, sa posebno

lijepim dizajnom, te uz veličini izdanja veoma proporcionalnu veličinu slova.

Svaka stranica na obodu sadrži po jedan od likovnih priloga: „Drvorezi i bakropis iz Zavičajnog ciklusa“, autora Dževada Hoze.

3. Karakteristike djela

Knjiga „Tajna Hasanaginice“ predstavlja originalan i nadahnjujući esej, koji plijeni hrabrošću autora da nekoliko do sada „podrazumijevajućih“ značenja razmotri kroz posve drugačiji vidik. Stoga smatramo važnim istaći dvije, po našem mišljenju osnovne, karakteristike ovoga rada.

3.1. Tumačenje sadržaja shodno tradicionalnim duhovnim znanostima

Najbolje objašnjenje gornjega naslova, ujedno i najjednostavnije, postići ćemo pozivajući se na glavne ličnosti pjesme, odnosno Hasanaginicu i Hasan-aga, ili, kako njihova imena autor izražava tradicionalnim duhovnim značenjem: Gospa Lijepog i Gospodin Lijepi, shodno jezičkom/duhovnom značenju imena „Hasan“.

Gospodin Lijepi sinonim je za Duh, nestvoreni dar Božiji, a Gospa Lijepog simbol je duše. Analogno, brak između Duha i duše, propisan Tekstom, jeste sveti brak čiji je osnovni cilj putovanje prema dragome Bogu kroz slijeđenje Hvaljenog, Muhammeda, aejhisselam. Na ovome tragu, opjevani događaj između Hasanaginice i Hasanage otkriva odstupanje „muškoga“ elementa od puta svetosti, te istodobno ustrajnost „ženskoga“ elementa. „Tako Gospodin Lijepi razvrgava sveti brak u kojem Duh ženi dušu. Kada je predana Duhu, duša se ujedinjuje s njima i tako uzlazi iz nizine u svoju Kuću Mira. Uzlazi, jer ostavlja sva pokazanja da bi dosegla svoju zbilju. A Hvaljeni u svome srcu prima Duha Istine. Riječ koju on kazuje snosi mu Sveti Duh. Sveti brak uključuje slijeđenje Hvaljenog, što je nužna posljedica ljubavi prema Bogu i Božije ljubavi prema čovjeku.“ (str. 66.)

Slično, simbolično tumačenje možemo pronaći i za sve elemente pjesme, npr. za „dušu“ i „rane“, te za njihov međusobni odnos, zajednički smisao njihove egzistencije: „Duša ne može okusiti svoju smrt, pa potom u svijetu svjdočiti o njoj. Za nju postoje smrti drugih. Ona se od njih može zaklanjati znakovima u obzorjima i sebi, u svojim domišljanjima i bjezanjima. Može se i poistovjećivati sa smrću drugih, te se na taj način podučavati o sebi. Kada god umre preko iskustva smrti drugih, duša se iznova rodi. U tome rođenju nađe da je njen život primljen odozgo, od Duha, te

da nije uništiv. Kada god iskusi žalost svoje smrti, duša se mora obradovati svome rođenju u punini i nerastavljenosti.“ (str. 76.)

„O ranama drugih čovjek može znati preko svog iskustva patnje i boli. Zato ga se rane drugih tiču, jer one koje nije iskusio su i njegova mogućnost. Kao živi može trpjeti i male i velike rane, bolovati ih i preboljeti. Preko rana koje je iskusi zna boli drugih.“ (str. 76.)

3.2. Pokušaj odgonetanje povijesne pozadine nastanka pjesme

Prvi put pjesma *Hasanaginica* zabilježena je 1774. god., a shodno opisu Imotskoga kao mjesta nastanjenoga muslimanima, autor zaključuje da je mogla nastati prije 1717. god., jer nakon te godine: „kada su ti krajevi potpali pod mletačku vlast, muslimana više tamo nema: njihova prisutnost je uništena ubijanjima, progonima i pokrštaivanjima.“ (str. 11.)

Otuda se zaključuje da je sâm spjev mnogo više od umjetničkoga djela, on je umjetničko djelo nastalo iz boli muslimana koji su, u to vrijeme u tome kraju, doživljavali izuzetno dramatične i tragične sudbine te je vrlo moguće, kako i autor tvrdi, da je pjesma *Hasanaginica* naprosto prepričani događaj, koji je, kako to već biva sa sličnim djelima, u svome konačnome književnom ruhu doživio neke izmjene. Drugim riječima, matrica, bit, tragičnoga događaja autentičan je, a forma je, moguće, promijenjena, jer je nemoguće u jendoj pjesmi, ma kako god ona genijalna bila, doslovno prepisati nepregledive teške sudbine jednoga naroda na jedne teritoriju u jednome vremenu.

Tako je vrlo zanimljivo sagledati povijesni lik jednoga od mnogih „Hasan-aga“, ličnost Hasana Šitovića iz Ljubuškoga, koji je sa svojim ocem bio otet a potom i zadržan u zatočeništvu, dok mu je otac pušten da bi mogao pribaviti otkup za njega. Hasan je kasnije zadržan u franjevačkome samostanu u Zaostrogu, gdje je pokršten i preimenovan u Stjepana i Lovru: „te potom postao franjevački redovnik, propovjednik i česti sudionik vojnih pohoda protiv muslimana, njihov progonitelj i krstitelj u prvim decenijama osamnaestog stoljeća.“ (str. 149.)

U tome njegovom izboru usprotivila mu se vlastita mati, koja sve do svoje smrti nij prestala koriti sina. Na završetku jedne od propovijedi kada su ga prisutni blagosiljali riječima: „Blago majci koja te rodila!“ nekadašnji Hasan je rekao: „Kako može biti blago mojoj majci, kad evo sam skoro čuo, da je umrla turkinja, a na moje pozive i molbe nije se nikako htela pokrsti-

ti?!“ I tako: „Hasan (otac Lovro) poziva i krsti svoju nevjestu i njenu kćer; njegova majka to odbija, jer čuva stid kao svoju vezu s Hvaljenim. U ovim se razmatranjima o *Žalostnoj pjesanci* valja prisjećati te priče o hasanu kojeg je njegova majka, kao i druge muslimanske, zasigurno još kao dječaka zvala Hasan-agom. Taj Hasan-aga postaje otac Lovro. Pjesma *Žalostna pjesanca* je iz njegovog vremena i njegovog kraja.“ (str. 150.)

4. Izbor iz sadržaja

Zadržat ćemo se ovom prilikom na autorovome komentaru stiha: „Majka vaša srca arđazkoga“. Hasan-aga se ovim riječima obraća svojoj djeci, iznoseći konačnu osudu i prigovor Hasanaginici. Kako ističe autor, Hasan-aga je iz svoje naravi naprosto „iščupao arđazko srce“, te je stvarna Hasanaginicina krivnja što nije uradio to isto. Šta ustvari pridjev „arđazko“ znači?

Shodno Fortisovome zapisu (*serza argiaskoga*), prijevod na talijanski ima oblik: „arrugginito“, odnosno „zahrđalo“. Pored ovoga, ovo, kako kaže autor knjige – „najzagonetnije mjesto u pjesmi“, doživjelo je i prijevode: „kamen“, „orjatsko“ i „argatsko“.

Spomenuti pojam autor djela prepoznaje kao složenicu dvije riječi: imenske osnove „argija“, i pridjevskog nastavka „skog“. Tako bi korijen riječi bio: „h-r-dž“, „h-dž-r“ ili „h-r-g“, a s obzirom na nejasno govorno razlučivanje fonema „dž“ i „đ“ u kraju u kojemu je pjesma nastala, vrlo je lahko objasniti zamjenjivost jednoga drugim glasom. Ovi, opet, korijeni davali bi imena: „Hađera“, „Hađara“, i „Hagara“, ili „Hadžera“, „Hadžara“, i „Hagara“, čiji bi pridjevi glasili: „hađerski“, „hađarski“ i „hagarski“, ili: „hadžerski“, „hadžarski“ i „hagarski“, odnosno: „ađerski“, „ađarski“, i „agarski“, ili „adžerski“, „adžarski“ i „agarski“. Dakle, tretirano „zagonetno mjesto“ imalo bi svoj izvor u imenicama Hadžera, odnosno Hidžra.

„U tome pozivu svojoj djeci kao svojim siroticama kojima njihova majka neće da se smiluje, budući da je „srca hadžerskoga“, izrečena je Hasan-agina presuda: njegova je milost očinska i svećenička i nije joj potrebno svjedočenje maternog vjesnika (*nabiyy 'ummiyy* – op.a.); majka njegove djece bila bi milosna ako bi prihvatila potčinjenost očinskom počelu uz iznevjerenje svoga hadžerskog srca u kojem je Hvaljeni prvak siročadi i milosni vodič Milosnom. Prvak, jer je počelo primanja od Boga, pa tako i nezaobilazan u izbaviteljskom povratku Njemu...“

Hasan-agina obraćanje djeci kao siroticama i optuživanje njihove majke za to što

ih ona kao takve ne vidi na njegov način i što u svome hadžerskom srcu sluša Boga a ne njega, ukazuje na mogućnost ljudskog izbora jedne od dviju Božijih ponuda – ili ključevi riznica ovog svijeta i dugi život u njemu, pa onda raj; ili susret s Gospodom i rajem. Bez razrješenja tog dvojenja dar života i svih ljepota u njemu ostaje u stalnoj opasnosti sunovraćenja u ništost.“ (str. 124.)

5. Preporuka

Imajući u vidu složenost ali i sigurno neizmjerljiv doprinos u istraživanju bosansko-hercegovačke povijesti i njene duhovne tradicije, za očekivati je da će djelo „Tajna Hasanaginice“ biti korisno i preporučeno štivo kako za istraživače naše povijesti i duhovnosti, tako i za studente filozofskih, teoloških i političkih nauka.

6. Ocjena

Djelo Rusmira Mahmutćehajića: „Tajna Hasanaginice“, predstavlja izuzetno vrijedan, originalan i jedinstven sadržaj, velike teorijske vrijednosti. Svoj dosadašnji veliki stručni i mukotrpan znanstveni rad prof. dr. Rusmir Mahmutćehajić dodatno je obogatio ovom knjigom. Stoga mu želimo još mnogo kvalitetnih autorskih i prevodilačkih djela.

Dr Samir BEGLEROVIĆ

UZ PRVI BROJ ČASOPISA ZA DJECU I MLADE

«ELIF»

Djeca se rađaju u svijetu masovne komunikacije. Danas su mediji prisutni u svim aspektima ljudskog društva i kao takvi direktno utiču na sve ljude, pa samim tim i na djecu. Jedno istraživanje koje je provedeno u Hrvatskoj 2006. godine tretiralo je i pitanje slobodnog vremena, odnosno kako djeca koriste slobodno vrijeme. Uzorak za uglavnom činila djeca od šest do deset godina. Saznanje je bilo i više nego zabrinjavajuće. Rezultati su pokazali da djeca najviše svog vremena provode gledajući televiziju, njih čak 67,5%. Vjerujemo da je stanje isto, ako ne i gore i kod nas u Bosni i Hercegovini. A šta to naša današnja televizija ima za ponuditi čovjeku, a posebno djetetu? Pogledajmo dnevni ili još bolje sedmični pregled programa i vidjet ćemo da televizija, osim rijetkih dokumentarnih filmova, dječijih emisija, odgojno-obrazovnih programa, kvizova, najviše nudi igrane filmove